

KS. ROBERT KANTOR

Prezbiter jako podmiot odpowiedzialny za przepowiadanie słowa Bożego w świetle obowiązującego magisterium Kościoła

Kard. Stanisław Dziwisz, przemawiając na XII Zwyczajnym Zgromadzeniu Ogólnym Synodu Biskupów, zwrócił uwagę na potrzebę kapłanów ogarniętych pasją do Ewangelii. Metropolita krakowski stwierdził: „Zasadniczy problem polega na tym, że to słowo potrzebuje żarliwych świadków, gotowych dzielić się z innymi poznaną prawdą, która odmieniła ich życie. Powinniśmy przemyśleć na nowo miejsce słowa Bożego w formacji seminarystycznej i dalej, w stałej formacji kapłanów”¹.

Słowo Boże jest darem dla całego Kościoła. W jego przekazie uczestniczą także prezbiterzy. Głoszenie słowa Bożego jest obowiązkiem i uprawnieniem wynikającym z sakramentu święceń. Przepowiadanie słowa Bożego jest jednym z najważniejszych zadań spoczywających na Kościele. Niektórzy uważają nawet, że należy do jego istoty, bo wiara rodzi się ze słuchania. Zadaniem przepowiadania jest wyrabianie u wiernych właściwej opinii o tym wszystkim, co należy do wiary i chrześcijańskiej moralności.

W niniejszym artykule zostanie podjęte zagadnienie odpowiedzialności prezbiterów za przekaz słowa Bożego w kontekście obowiązującego magisterium Kościoła katolickiego ze szczególnym uwzględnieniem posynodalnej adhortacji apostolskiej *Verbum Domini*. Najpierw postaram się odpowiedzieć na pytanie, z czego wynika prawo Kościoła do przepowiadania, następnie zostaną przytoczone dokumenty Kościoła mówią-

---

¹ S. Dziwisz, *Potrzeba kapłanów ogarniętych pasją do Ewangelii*, „L'Osservatore Romano” 12 (2008), s. 27.

ce o uprawnieniu kapłanów do przepowiadania słowa Bożego (będzie to aspekt kanoniczny). W dalszej kolejności zostanie podjęty temat kapłana jako sługi Ewangelii oraz – na koniec – zostaną przedstawione wskazania liturgiczno-pastoralne zawarte w adhortacji apostoelskiej *Verbum Domini* dotyczące głoszenia słowa Bożego przez prezbiterów.

Wrodzone prawo Kościoła w zakresie posługi nauczania

Do podstawowych zadań Kościoła należy nauczanie. Każdy prezbiter powinien pamiętać, że odpowiednio rozumiane nauczanie jest wrodzonym prawem i obowiązkiem Kościoła, niezależnie od uwarunkowań politycznych, czyli bez względu np. na negatywny stosunek do tej sprawy władzy świeckiej. Takie uprawnienie Kościoła pochodzi od samego Jezusa Chrystusa. Podkreśla to także w sposób zdecydowany soborowa konst. *Lumen gentium*, gdy stwierdza: „Biskupi, jako następcy Apostołów, otrzymują od Pana, któremu dana jest wszelka władza na niebie i na ziemi, misję nauczania wszystkich narodów i głoszenia Ewangelii wszelkiemu stworzeniu, aby wszyscy ludzie przez wiarę, chrzest i wypełnianie przykazań dostąpili zbawienia (por. Mt 28, 18; Mk 16, 15–16; Dz 26, 17n). Dla pełnienia tego posłannictwa, Chrystus Pan obiecał Apostołom i zesłał z nieba w dzień Zielonych Świąt Ducha Świętego, aby dzięki Jego mocy byli świadkami Chrystusowymi wobec ludów i narodów, i królów aż po krańce ziemi (por. Dz 1, 8; 2, 1nn; 9, 15). Urząd zaś ten, który Pan powierzył pasterzom ludu swego, jest prawdziwą służbą”².

W zakresie tego wrodzonego uprawnienia Kościoła Kodeks Prawa Kanonicznego wylicza elementy wchodzące w zakres zadania i posługi nauczania kościelnego: wrodzone prawo i obowiązek Kościoła, by z asystencją Ducha Świętego otrzymany od Boga depozyt wiary, tzn. całość prawd i zasad objawionych, święcie strzegł, wnikliwie badał, wiernie głosił i wykladał; wrodzone prawo i obowiązek głoszenia Ewangelii wszystkim narodom, niezależnie od jakiegokolwiek ludzkiej władzy; prawo i obowiązek stosowania właściwych środków społecznego przekazu, czyli takich, jakie na danym etapie technicznym rozwoju są do dyspozycji i stosują je inne dziedziny kultury (np. radio, telewizja, Internet). Poza tym Kodeks Prawa Kanonicznego dodaje, że prawo Kościoła do „głoszenia zawsze i wszędzie

² Sobór Watykański II, konst. *Lumen gentium*, 24.

zasad moralnych również w odniesieniu do porządku społecznego, oraz wypowiedania oceny o wszystkich sprawach ludzkich, na ile wymagają tego fundamentalne prawa osoby ludzkiej i zbawienie człowieka”³.

Temu obowiązкови głoszenia Ewangelii odpowiada obowiązek przyjęcia jej przez tych, którym jest głoszona. Kościół domaga się od każdej władzy ludzkiej wolności przepowiadania słowa Bożego, ponieważ jest on duchowym autorytetem ustanowionym przez Chrystusa, na którym ciąży z polecenia Bożego obowiązek pójścia na cały świat i przepowiadania Ewangelii wszelkiemu stworzeniu⁴.

Uprawnienie prezbiterów do przepowiadania słowa Bożego w dotychczasowym nauczaniu Kościoła

W kan. 757 Kodeksu Prawa Kanonicznego czytamy: „Do własnych zadań prezbiterów, którzy są współpracownikami biskupów, należy głoszenie Ewangelii Bożej. Ten obowiązek spoczywa zwłaszcza na proboszczach oraz innych duszpasterzach, w stosunku do powierzonego im ludu. Jest również rzeczą diakonów uczestniczyć w posłudze słowa, we wspólnocie z biskupem i jego prezbiterium”. Święci szafarze są zobowiązani do głoszenia Ewangelii i jest to ich podstawowy obowiązek. Szafarze występują jako pośrednicy, którzy głoszą słowo Boże dla zbudowania duchowego wiernych. Na prawo wiernych do otrzymania darów duchowych za pośrednictwem szafarzy wskazuje inna norma kodeksowa: „Wierni mają prawo otrzymywać pomoce od swoich pasterzy z duchowych dóbr Kościoła, zwłaszcza zaś słowa Bożego i sakramentów”⁵.

Kan. 764 Kodeksu Prawa Kanonicznego wspomina o władzy przepowiadania prezbitera: „prezbiterzy [...] posiadają wszędzie władzę prze-

³ KPK 1983, kan. 747 § 2. Norma ta została zaczerpnięta z konst. *Gaudium et spes*, 76.

⁴ „Wolność Kościoła jest podstawową zasadą w stosunkach pomiędzy Kościołem i władzami publicznymi oraz całym porządkiem cywilnym. W społeczeństwie ludzkim i wobec wszelkiej władzy publicznej Kościół domaga się dla siebie wolności, jako autorytet duchowy, ustanowiony przez Chrystusa Pana, obowiązany z Bożego naku iść na cały świat i głosić Ewangelię wszelkiemu stworzeniu. Podobnie domaga się dla siebie Kościół wolności także jako społeczność ludzi, którym przysługuje prawo do życia w społeczeństwie świeckim według nakazów wiary chrześcijańskiej” (Sobór Watykański II, dekl. *Dignitatis humanae*, 13).

⁵ KPK 1983, kan. 213.

powiadania, za domyślną przynajmniej zgodą rektora kościoła, chyba że ta władza została ograniczona lub odwołana przez kompetentnego ordynariusza, albo na podstawie prawa partykularnego jest wymagane wyraźne zezwolenie”. Poprzedni Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 roku domagał się od kapłanów misji kanonicznej⁶. Obecny kodeks ściśle łączy *munus docendi* świętych szafarzy z sakramentem święceń. Przyjęte święcenia uprawniają kapłana do określonych działań w Kościele, w tym do przepowiadania słowa Bożego. „Kapłan jest przede wszystkim szafarzem Słowa Bożego, jest konsekrowany i posłany, by głosić wszystkim Ewangelię o Królestwie, wzywając każdego człowieka do posłuszeństwa wiary i prowadząc wierzących ku coraz głębszemu poznaniu i uczestniczeniu w tajemnicy Boga, objawionej i przekazanej nam w Chrystusie. Dlatego przede wszystkim sam kapłan powinien rozwijać wielką osobistą zażyłość ze Słowem Bożym. Nie może poprzestać na poznaniu aspektów językowych czy egzegetycznych, chociaż jest to konieczne; z sercem uległym i rozmodlonym musi zbliżać się do Słowa, aby ono przeniknęło do głębi jego myśli i uczucia i zrodziło w nim nową mentalność – «zamysł Chrystusowy» (1 Kor 2, 16) – tak aby jego słowa, a jeszcze bardziej jego decyzje i postawy były coraz bardziej wyrazistym głoszeniem i świadectwem Ewangelii”⁷.

Z prawa powszechnego kapłani mogą przepowiadać w całym Kościele⁸. Prawo kościelne nie domaga się aktualnie jurysdykcji do przepowiadania słowa Bożego. Nie oznacza to jednak, że nie ma uzależnienia od władzy kościelnej, od urzędu biskupa. Kapłan otrzymuje w święceniach ogólną możliwość głoszenia Ewangelii w całym Kościele. Kodeks wyznacza trzy uwarunkowania do korzystania przez prezbiterów z tego uprawnienia. Po pierwsze, prezbiter może korzystać z władzy przepowiadania, o ile nie zabronił czy nie ograniczył mu tej władzy kompetentny ordynariusz. Głoszenie słowa Bożego dokonuje się zatem w zgodności i przy aprobie biskupa. Kompetentnym ordynariuszem dla prezbitera głoszącego słowo jest przede wszystkim własny ordynariusz. Kompetentnym ordynariuszem będzie także ordynariusz miejsca, na terenie którego

⁶ Por. KPK 1917, kan. 1328.

⁷ Jan Paweł II, adhort. apost. *Pastores dabo vobis*, 26.

⁸ Por. KPK 1983, kan. 764.

następuje przepowiadanie⁹. Drugie ograniczenie wynika z prawa partykularnego. Może ono stanowić, że wyraźne i oddzielne zezwolenie pozwala na korzystanie z uprawnienia do przepowiadania¹⁰. Wreszcie trzecim warunkiem jest zgoda, przynajmniej domyślna, rektora kościoła.

Wśród prezbiterów, którzy korzystają z władzy przepowiadania w myśl kan. 764 Kodeksu Prawa Kanonicznego, wyróżniają się proboszczowie. „Proboszcz jest obowiązany zatroszczyć się o to, ażeby przybywającym w parafii głoszone było nieskażone słowo Boże. Stąd zabiega o to, by wierni byli właściwie o prawdach wiary pouczeni, zwłaszcza przez głoszenie homilii w niedziele i święta nakazane oraz przez nauczanie katechetyczne”¹¹. Głoszenie Ewangelii nie jest dodatkowym atrybutem proboszcza, ale jego własnym zadaniem, gdyż „jest własnym pasterzem zleconej sobie parafii, podejmującym pasterską troskę o powierzoną mu wspólnotę”¹². Podobne zadanie dotyczy kapelanów: „Kapelan winien być wyposażony we wszystkie uprawnienia, których wymaga właściwe sprawowanie troski pasterskiej. Oprócz tego, co przyznaje kapelanowi prawo partykularne lub specjalna delegacja, posiada on na mocy urzędu władzę spowiadania wiernych powierzonych jego pieczy, a także głoszenia im słowa Bożego”¹³.

Przy omawianiu dokumentów Kościoła dotyczących głoszenia słowa Bożego przez kapłanów nie może zabraknąć głosu II Polskiego Synodu Plenarnego. Dokument synodu zachęca prezbiterów do wielkiej odpowiedzialności przy głoszeniu słowa Bożego, gdyż chodzi tu o kwestie o największym znaczeniu. Kapłan nie powinien zbyt ulegać urokowi retoryki. „Jego orędzie nie może jednak być abstrakcyjne i odległe od życia ludzi; przeciwnie, powinno mieć bezpośrednie odniesienie do sensu życia człowieka i podejmować najbardziej żywotne zagadnienia, które

---

⁹ J. Syryjczyk utrzymuje, że biskup diecezjalny nie powinien ustanawiać zakazu głoszenia słowa w stosunku do wszystkich obcych kapłanów, gdyż byłby on niezgodny z myślą prawodawcy – por. J. Syryjczyk, *Przepowiadanie słowa Bożego i nauczanie katechetyczne według norm prawa kościelnego*, [w:] *Duszpasterstwo w świetle nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, pod red. J. Syryjczyka, Warszawa 1985, s. 131.

¹⁰ Por. A. Domaszek, *Uprawnienie duchownych do przepowiadania słowa Bożego w świetle Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, „Prawo Kanoniczne” 50 (2007) nr 3–4, s. 64.

¹¹ KPK 1983, kan. 528 § 1.

¹² KPK 1983, kan. 519.

¹³ KPK 1983, kan. 566 § 1.

stają przed jego sumieniem”¹⁴. W dalszej części dokument zwraca uwagę na to, by kapłan, myśląc nad homilią, nie zaniedbywał przygotowania dalszego i bliższego. „Przygotowanie dalsze polega na kształtowaniu poczucia osobistego zobowiązania do zgłębiania Pisma Świętego przez studium zdrowej egzegezy i jego systematyczną medytację praktykowaną według różnych metod wypróbowanych w tradycji duchowej Kościoła. Należy do tego także wrażliwość na znaki czasu, która pozwala odkryć w nich głos Boga, rozmawiającego ze swoją Oblubienicą, oraz odpowiadać na nie w świetle Bożego zamysłu. W przygotowaniu bliższym istotne znaczenie ma utrzymanie równowagi między częścią wyjaśniającą i zastosowaniem, uwzględnianie pedagogii i techniki przekazu, szacunek dla godności aktu przepowiadania i jego adresatów”¹⁵.

Kapłan jako sługa Ewangelii

Posługa słowa według św. Pawła posiada pierwszoplanową pozycję. „Nie posłał mnie Chrystus, abym chrzczył, lecz abym głosił Ewangelię” (1 Kor 1, 17). Z kolei w Liście do Rzymian stwierdza, iż głoszenie Ewangelii to udzielanie zbawienia: „jest bowiem ona mocą Boga ku zbawieniu dla każdego wierzącego [...]. W niej bowiem objawia się sprawiedliwość Boża, która od wiary wychodzi i ku wierze prowadzi, jak jest napisane: a sprawiedliwy z wiary żyć będzie” (Rz 1, 16–17).

Głoszenie słowa Bożego, z którego rodzi się wiara, jest pierwszym zadaniem każdego kapłana. Kto został kapłanem, ten został powołany do nauczania. Słowem wprowadza się uczniów w święte życie, broni się doktryny, jak też zwalcza herezje i inne nieprawidłowości pojawiające się w Kościele. To głoszenie słowa może odbywać się na wiele różnych sposobów: na ambonie, podczas katechezy, w radiu czy telewizji, w prasie czy w książkach o tematyce religijnej lub też w indywidualnej rozmowie z szukającym Boga człowiekiem, ale właśnie to zadanie winno być dla kapłana najważniejsze. Przepowiadanie Ewangelii to jeden z podstawowych obowiązków prezbitera. Jego przepowiadanie jawi się jako posługa wynikająca z sakramentu święceń i jest pełniona mocą władzy Chrystusa. Im bardziej kapłan staje się prawdziwym sługą

¹⁴ II Polski Synod Plenarny (1991–1999). *Dokumenty*, Poznań 2001, 73.

¹⁵ Tamże, 74.

słowa, a nie jego panem, tym większa jest zbawcza skuteczność tego słowa. Jan Paweł II w adhortacji *Ecclesia in Europa* stwierdza: „Kapłani na mocy swej posługi są powołani, by w szczególny sposób celebrować Ewangelię nadziei, głosić ją i jej służyć. Na mocy sakramentu Świeceń, który jednoczy biskupów i kapłanów z Chrystusem, Głową i Pasterzem, winni oni upodobnić całe swoje życie i swoje działanie do Jezusa; przez głoszenie Słowa, sprawowanie sakramentów i przewodniczenie wspólnocie chrześcijańskiej uobecniają oni misterium Chrystusa; przez sprawowanie swej posługi «mają oni przedłużać obecność Chrystusa, jedynego i najwyższego Pasterza; a przez naśladowanie Jego stylu życia ukazywać Go w sposób przejrzysty powierzonej im owczarni»”¹⁶.

Prezbiter jest sługą słowa ewangelizującego, które wszystkich wzywa do nawrócenia i świętości. „Jest sługą słowa kultycznego, które wysławia wielkość Boga i wyraża dziękczynienie za Jego miłosierdzie; jest sługą słowa sakramentalnego, będącego skutecznym źródłem łaski. W tak wieloraki sposób kapłan mocą Ducha Parakleta przedłuża naukę Boskiego Mistrza we wspólnocie Jego Kościoła”¹⁷. Kongregacja ds. Duchowieństwa naucza, że we współczesnym społeczeństwie, które jest naznaczone materializmem teoretycznym i praktycznym, jest rzeczą konieczną, by Ewangelia była przedstawiana jako moc Boża ku zbawieniu wierzącego człowieka. Dlatego też prezbiterzy winni pamiętać, że wiara rodzi się z tego, co się słyszy, tym zaś, co się słyszy, jest słowo Chrystusa, stąd potrzeba zaangażowania wszystkich swoich sił w to zadanie, które zajmuje pierwszorzędne miejsce w ich posłudze¹⁸.

Kapłan ma być odważnym świadkiem i głosicielem Ewangelii. „Powinien czuć się osobiście zobowiązany do szczególnego zgłębiania Pisma Świętego przez studium zdrowej egzegezy, przede wszystkim patrystycznej, i przez medytację praktykowaną według różnych me-

¹⁶ Jan Paweł II, adhort. apost. *Ecclesia in Europa*, 34.

¹⁷ Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Kapłan pasterz i przewodnik wspólnoty parafialnej. Instrukcja*, Wrocław 2002, 9.

¹⁸ Por. Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Kapłan – głosiciel słowa, szafarz sakramentów i przewodnik wspólnoty w drodze do trzeciego tysiąclecia chrześcijaństwa*, Tarnów 1999, I, 1, s. 26.

tod wypróbowanych w tradycji duchowej Kościoła, by osiągnąć jego zrozumienie ożywione przez miłość”¹⁹.

Kardynał Joseph Ratzinger w referacie *Nowa ewangelizacja* wygłoszonym do katechetów i nauczycieli religii obchodzących w dniach 9–10 grudnia 2000 roku jubileusz roku 2000 w Rzymie opisał strukturę i metodę owej ewangelizacji. Powiedział między innymi: „Kościół zawsze ewangelizuje i nigdy nie przerwał ewangelizacji. Każdego dnia głosi słowo życia, czyli słowo Boże, podejmuje dzieła sprawiedliwości i miłosierdzia. Ta ewangelizacja przynosi owoce: daje światło i radość, wskazuje drogę życia wielu ludziom; wielu żyje – choć często o tym nie wie – dzięki światłu i ciepłu, jakie promieniają z tej nieustannej ewangelizacji. Mimo to jesteśmy świadkami postępującego procesu dechrystianizacji i zaniku istotnych wartości ogólnoludzkich, co budzi niepokój. Mimo ciągłej ewangelizacji prowadzonej przez Kościół wielka część współczesnej ludzkości nie znajduje w niej Ewangelii. Dlatego poszukujemy – poza tą ewangelizacją permanentną, która nigdy nie została i nie może zostać przerwana – nowej ewangelizacji zdolnej dotrzeć do świata nieobjętego ewangelizacją «klasyczną». Wszyscy potrzebują Ewangelii; Ewangelia jest przeznaczona dla wszystkich, a nie tylko dla zamkniętego kręgu ludzi, mamy zatem obowiązek szukać nowych dróg, by dotrzeć z nią do wszystkich”²⁰.

Prezbiter jest odpowiedzialny za wykonywanie funkcji liturgicznych, a ich odczytywanie czy odśpiewanie powinno odpowiadać także pewnym wymogom sztuki. Zabezpieczając te czynności przed sztucznością, należy wyrazić w nich równocześnie taką umiejętność, taką prostotę i dostojeństwo, by w samym sposobie czytania czy śpiewania liturgicznego odzwierciedlał się charakter świętego tekstu. Kapłan, będąc sługą Ewangelii, jest odpowiedzialny także za sam dobór tekstów liturgicznych. Wybór ten został dokonany przez uprawnioną do tego władzę kościelną, która przewidziała także i takie przypadki, kiedy czytania można dostosować w lepszy sposób do jakiejś szczególnej sytuacji. Zawsze należy pamiętać, że do całości kształtu tekstów czytań mszalnych ma wstęp tylko słowo Boże. Lektura Pisma Świętego nie może być zastępowana przez

¹⁹ Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium o posłudze i życiu kapłanów*, Città del Vaticano 1995, 46.

²⁰ J. Ratzinger, *Nowa ewangelizacja*, „L'Osservatore Romano” 6 (2001), s. 35–36.

lekturę innych tekstów, chociażby posiadały walory religijne i moralne. Teksty takie mogą być wykorzystane w homiliach²¹.

Sugestie Ojca Świętego Benedykta XVI dotyczące głoszenia słowa Bożego przez kapłanów

Ojciec Święty Benedykt XVI 12 września 2008 roku w Paryżu w katedrze Notre-Dame podczas uroczystych nieszpórów stwierdził, że słowo Boże zostało dane kapłanom, aby było duszą ich apostołatu i całego życia kapłańskiego²². Papież rozwija to stwierdzenie w adhortacji apostołskiej *Verbum Domini*, kiedy daje wskazówki kapłanom odnośnie do homilii, liturgii godzin, przygotowania nabożeństw słowa Bożego, wartości milczenia, uroczystego głoszenia słowa Bożego w świątyni, duszpasterstwa biblijnego, miejsca słowa Bożego w katechezie oraz w życiu kapłana.

Homilia

Prezbiter przygotowujący homilię powinien zawsze brać pod uwagę czytania biblijne, kontekst liturgiczny oraz duszpasterskie potrzeby uczestników eucharystycznego zgromadzenia. Powinno być oczywiste, że ten, kto przyjmuje taką perspektywę, będzie przygotowywał homilię w klimacie nieustającej modlitwy, skupienia i wsłuchiwania się w żywego Boga. I równie oczywiste winno być, że głoszący zrozumie konieczność dochowania wierności naturze homilii, wynikającej z tekstów soborowej reformy liturgii. W szczególności nie może zaniedbać rzetelnej analizy fragmentów Pisma Świętego zawartych w lekcjonarzu, pozwalającej zrozumieć ich dosłowną treść; następnie powinien przeprowadzić pogłębioną interpretację, by wydobyć ich znaczenie dla danego zgromadzenia liturgicznego, biorąc pod uwagę jego konkretną sytuację wobec Boga. Papież wiele uwagi w *Verbum Domini* poświęcił homilii. Stwierdza, że jest ona częścią czynności liturgicznej i ma za zadanie pomagać w pełnym zrozumieniu i oddziaływaniu słowa Bożego na życie wiernych. Poza tym homilia ma ułatwiać zrozumienie sprawowanej tajemnicy, zachęcić

²¹ Por. Jan Paweł II, *Tajemnica i kult Eucharystii. List do kapłanów na Wielki Czwartek 1980 r.*, [w:] Jan Paweł II, *Listy na Wielki Czwartek 1979-2005*, Kraków 2005, s. 54-55.

²² Por. Benedykt XVI, *Słowo Boże duszą apostołatu i życia kapłańskiego*, Nieszpory w katedrze Notre-Dame, Paryż, 12 IX 2008, „L'Osservatore Romano” 10-11 (2008), s. 17.

do wyznania wiary, modlitwy powszechnej i liturgii eucharystycznej. Benedykt XVI daje konkretne wskazówki, by kapłani unikali homilii ogólnych i abstrakcyjnych, przysłaniających prostotę słowa Bożego, jak również „bezużytecznych dywagacji, które mogą prowadzić do skupienia uwagi bardziej na kaznodziei niż na istocie ewangelicznego orędzia”²³. Wierni muszą zdawać sobie sprawę, że kaznodziei chodzi o ukazanie Chrystusa, stąd powinien on pieczołowicie przygotować się do homilii poprzez medytację i modlitwę. Adhortacja zachęca, by kaznodzieja odpowiedział sobie na kilka pytań: „Co mówią czytane teksty? Co mówią mnie samemu? Co mam powiedzieć wspólnocie w odniesieniu do jej konkretnej sytuacji?”²⁴. Kapłan głoszący słowo Boże powinien jako pierwszy odnieść je do siebie. Na koniec papieskiej refleksji na temat homilii znajdujemy zachętę, by ze szczególną troską odnosić się do przygotowania homilii niedzielnej i świątecznej, nie zapominając także o tym, aby w ciągu tygodnia w mszach świętych z udziałem ludu przedstawiać krótkie refleksje dostosowane do sytuacji²⁵.

Liturgia godzin

Kościół wzywa kapłanów, by na wzór Chrystusa oddającego się nieustannie modlitwie i pod działaniem Ducha Świętego oddawali się kontemplacji słowa Bożego i szukali codziennie okazji, by osądzać wydarzenia życiowe w świetle Ewangelii – będąc w ten sposób wiernymi i uważnymi słuchaczami słowa, staną się wiarygodnymi sługami Chrystusa; by wytrwali w modlitwie osobistej – liturgii godzin. Od Jezusa uczymy się, że nie można owocnie przeżywać kapłaństwa bez modlitwy. Modlitwa brewiarzowa chroni prezbitera od nadmiernej aktywności kosztem zaniedbywania życia wewnętrznego i od pokusy rzucania się w wir zajęć aż do zagubienia w nich siebie²⁶. Do podstawowych przejawów życia duchowego kapłana diecezjalnego należy codzienne odprawianie liturgii godzin z żywą świadomością, że tymi samymi psalmami modlił się Pan Jezus, modliła się Matka Boża, modlili się apostołowie.

²³ Benedykt XVI, adhort. apost. *Verbum Domini*, 59.

²⁴ Tamże.

²⁵ Por. tamże.

²⁶ Por. R. Kantor, *Środki służące dążeniu ku doskonałości kapłańskiej*, „Kieleckie Studia Teologiczne” 9 (2010), s. 71.

Benedykt XVI w przemówieniu do kapłanów i diakonów liturgię godzin postrzega jako przestrzeń wolności, którą Kościół narzuca, a dając ją, nas wyzwala. Mówi: „Starajmy się odmawiać ją jak prawdziwą modlitwę, modlitwę w jedności z Izraelem Starego i Nowego Przymierza, w jedności ze wszystkimi modlącymi się w ciągu stuleci, modlitwę w komunii z Jezusem Chrystusem, modlitwę, która wypływa z najgłębszego „ja”, z najgłębszego podmiotu tych modlitw. A modląc się w ten sposób, ogarniamy tą modlitwą także innych ludzi, którym nie starcza na nią czasu albo sił, albo umiejętności. My sami, jako ludzie modlitwy, modlimy się także w imieniu innych, pełniąc w ten sposób podstawową posługę pasterską. Nie jest to ucieczka w prywatność, ale priorytetowe zadanie duszpasterskie, działanie duszpasterskie, w którym my sami stajemy się na nowo kapłanami, zostajemy na nowo napełnieni Chrystusem, włączamy innych w komunie modlącego się Kościoła, a zarazem sprawiamy, że moc modlitwy, obecność Jezusa Chrystusa promieniuje na świat”²⁷.

Także w adhort. apost. *Verbum Domini* papież odniósł się do liturgii godzin, stwierdzając, że jest to uprzywilejowana forma słuchania słowa Bożego, gdyż w niej wierni stykają się z Pismem Świętym oraz Tradycją Kościoła. Modlitwa brewiarzowa jako publiczna modlitwa Kościoła ukazuje chrześcijański ideał uświęcenia całego dnia w rytmie wyznaczonym przez słuchanie słowa Bożego, by punktem odniesienia było uwielbienie Boga²⁸. *Verbum Domini* zachęca kapłanów, by wiernie wypełniali obowiązek modlitwy brewiarzowej dla dobra całego Kościoła.

Nabożeństwa słowa Bożego

Ojcowie synodalni zachęcili wszystkich prezbiterów-duszpasterzy do sprawowania w powierzonych im wspólnotach nabożeństw słowa Bożego, które stanowią „uprzywilejowane okazje do spotkania z Panem. [...] Praktyka ta przynosi wiernym wielki pożytek i należy ją uważać za ważny element duszpasterstwa liturgicznego”²⁹. Celebracja liturgii słowa umożliwiła zaznajomienie się wiernych z bogactwem lekcjonarza. Jest ona zalecana szczególnie tam, gdzie z powodu braku kapłanów nie

²⁷ Benedykt XVI, *Przemówienie do kapłanów i diakonów*, 14 września 2006, „L'Osservatore Romano” 11 (2006), s. 34.

²⁸ Por. Benedykt XVI, adhort. apost. *Verbum Domini*, 62

²⁹ Tamże, 63.

można sprawować Eucharystii. Ojciec Święty zaleca, by kompetentne władze opracowały dyrektoria obrzędowe uwzględniające doświadczenia Kościołów partykularnych. Celebracje słowa Bożego winny mieć miejsce także podczas pielgrzymek, misji ludowych, szczególnych świąt, dni skupienia, dni pokuty, wynagrodzenia i przebaczenia³⁰.

Wartość milczenia

Benedykt XVI w *Verbum Domini* zaznacza, iż słowo Boże może być wypowiedziane i usłyszane jedynie w ciszy zewnętrznej i wewnętrznej. Ponieważ współczesne czasy nie sprzyjają skupieniu, dlatego duszpasterze powinni wpajać wiernym, iż milczenie jest wartością. Odkrycie na nowo, że słowo Boże odgrywa centralną rolę w życiu Kościoła, oznacza także odkrycie sensu skupienia i wewnętrznego spokoju. Papież wzywa pasterzy do tego, by zachęcali do znajdowania czasu na skupienie. „Nasze liturgie powinny sprzyjać autentycznemu słuchaniu. Niech tę wartość uwidacznia w szczególności w liturgii Słowa, którą należy sprawować tak, by sprzyjała medytacji. Milczenie, kiedy jest przewidziane, należy traktować jako część celebracji”³¹.

Uroczyste głoszenie słowa Bożego w świątyni

Synod Biskupów zwrócił także uwagę na uroczyste formy czytania słowa Bożego, zwłaszcza Ewangelii, poprzez posługiwanie się ewangelia-
rzem niesionym uroczystie podczas wstępnych obrzędów, a następnie wnoszonym na ambonę. Zachęca się pasterzy, by wzbogacali głoszenie słowa Bożego śpiewem, zwłaszcza Ewangelii³². W celu ułatwienia słuchania słowa Bożego prezbiterzy winni zadbać o te środki, które pomagają wiernym w lepszym skupieniu uwagi. Stąd konieczne jest dbanie o akustykę budynków sakralnych z poszanowaniem norm liturgicznych i architektonicznych. „Szczególną uwagę należy zwrócić na ambonę jako liturgiczne miejsce, z którego głoszone jest słowo Boże. Powinna ona być umieszczona w dobrze widocznym miejscu, w naturalny spo-

³⁰ Por. tamże.

³¹ Tamże, 66.

³² Por. tamże, 67. W dalszej części dokumentu czytamy: „Dobrze jest śpiewać pozdrowienie, zapowiedź początkową: «Słowa Ewangelii...», oraz końcową: «Oto słowo Pańskie», by podkreślić wagę tego, co jest czytane”.

sób przyciągającym uwagę wiernych podczas liturgii słowa. Ważne jest, by miejsce to było stałe i jako element rzeźbiarski estetycznie spójne z ołtarzem, by również w widzialny sposób wskazywać teologiczny sens podwójnego stołu – słowa i Eucharystii. Ambona służy jedynie czytaniu tekstów mszalnych, psalmu responsoryjnego oraz orędzia wielkanocnego; można też wygłaszać tam homilię i odczytywać intencje modlitwy wiernych”³³. *Verbum Domini* zwraca uwagę, by księga zawierająca słowo Boże miała poczesne i widoczne miejsce w kościele³⁴.

Duszpasterstwo biblijne

Ojciec Święty Benedykt XVI w posynodalnej adhortacji zaleca prezbiterom szczególne zaangażowanie na rzecz ukazywania centralnego miejsca słowa Bożego w życiu Kościoła, które miałyby polegać na biblijnej animacji całego duszpasterstwa. Taka animacja „przyczyni się do lepszego poznania osoby Chrystusa, Objawiciela Ojca i pełni Objawienia Bożego. Będzie to najlepszy sposób zmierzenia się z niektórymi problemami duszpasterskimi”³⁵. Dlatego należy zwrócić uwagę także na apostołat biblijny. Kapłani powinni tworzyć ośrodki formacji dla świeckich i misjonarzy, w których można się uczyć rozumieć słowo Boże, żyć nim i je głosić, oraz otwierać „wyspecjalizowane instytuty studiów biblijnych, aby egzegeci mogli zdobywać solidną wiedzę teologiczną i byli uwrażliwiani na kontekst swojej misji”³⁶.

Centralne miejsce słowa Bożego w katechezie

Kościół ma świadomość, że poprzez katechezę, tak jak przez całą działalność ewangelizacyjną, odpowiada na najistotniejsze pytania, które wcześniej czy później stają przed każdym człowiekiem w ciągu jego życia. Katecheza, chociaż uwzględni ludzką stronę problemów, nie ogranicza się do refleksji o charakterze ludzkim, do rozważań natury filozoficznej ani też do podawania jedynie tego, co wprowadza w Objawienie. Jej celem jest przedstawienie i podanie do przyjęcia prawdy objawionej,

³³ Tamże, 68.

³⁴ Por. tamże.

³⁵ Tamże, 73.

³⁶ Tamże, 75.

której nie ma ona prawa uszczuplić ani ograniczyć. Stara się dostosować w nauczaniu do możliwości tych, którzy ją przyjmują, lecz nie przypisuje sobie prawa do ukrywania czy usuwania jakiejś części prawdy, którą sam Bóg zechciał przekazać ludziom. Katecheza, jak zauważa adhort. apost. *Verbum Domini*, jest ważną dziedziną duszpasterstwa Kościoła dającą możliwość mądrego odkrywania na nowo centralnego miejsca słowa Bożego. Ojciec Święty Benedykt XVI podkreśla, iż „katecheza powinna być przepełniona i przeniknięta myślą, duchem i podstawami biblijnymi i ewangelicznymi przez stały kontakt z samymi tekstami, ale także przypomnieć, że katecheza będzie o tyle bogatsza i skuteczniejsza, ile odczytywać będzie słowa według myśli i ducha Kościoła; powinna się inspirować myślą i życiem dwóch tysięcy lat”³⁷. Dokument zauważa, iż szczególnym miejscem spotkania słowa Bożego i kultur jest uniwersytet. Prezbiterzy winni w sposób szczególny zatroszczyć się o te środowiska, propagując tam głębokie poznanie Biblii. W tychże ośrodkach uniwersyteckich nie powinno się zaniedbywać nauczania religii, gdyż dla wielu osób jest to jedyna okazja do kontaktu z przesłaniem wiary³⁸.

Słowo Boże w życiu prezbiterów

Kapłani powinni nieustannie odkrywać Pismo Święte. Nie chodzi tylko o codzienną lekturę Biblii, ale przede wszystkim o sposób czytania. Ma ono prowadzić, przewodzić, uczyć, co jest dobre, wyposażyć człowieka w pełni i przygotować do każdego dobrego czynu. Kapłani mają obowiązek zachęcać do praktyki rodzinnego czytania Biblii niezależnie od kondycji religijnej rodziny. Znajomość Pisma Świętego nie polega wyłącznie na jego zrozumieniu, lecz na wypełnieniu. Kapłani są szafarzami słowa Bożego, a nie swego własnego. Nie władają nim, lecz mu służą. Jest to słowo Boże głoszone przez Chrystusa³⁹. Z ich przepowiadania rodzi się i rozwija lud Boży. Ich zadanie polega zatem na nauczaniu nie własnej mądrości, lecz słowa Bożego oraz na usilnym wzywaniu wszystkich do nawrócenia i świętości. A zatem kapłani, czy „żywjąc wzorowo pomiędzy ludźmi, doprowadzają ich w ten sposób do oddawania chwały

³⁷ Tamże, 74.

³⁸ Por. tamże, 111.

³⁹ Por. Sobór Watykański II, dekret *Presbyterorum ordinis*, 4; konst. *Lumen gentium*, 28.

Bogu, czy też, otwarcie nauczając, zwiastują niewierzącym misterium Chrystusa, czy też przekazują katechezę chrześcijańską lub wyjaśniają naukę Kościoła, czy starają się badać problemy swojego czasu w świetle Chrystusowym⁴⁰, przez co spełniają kapłańskie przepowiadanie. Adhort. apost. *Verbum Domini* przypomina, że kapłan powinien często przestawać ze słowem Bożym. „Jedynie trwając w Słowie, kapłan stanie się doskonałym uczniem Jezusa, pozna prawdę i będzie rzeczywiście wolny⁴¹. Dokument papieski stwierdza także, że kapłani zgodnie ze swoją misją są wezwani, by ich życie było całkowicie oddane służbie Słowu, głoszeniu Ewangelii, sprawowaniu sakramentów oraz takiemu formowaniu wiernych, „by mogli autentycznie poznawać Pisma⁴².”

Zakończenie

Kapłani otrzymali od Chrystusa ważne zadanie, dokładny nakaz streszczający się w słowach: „Idźcie więc i nauczajcie wszystkie narody [...], uczcie je zachowywać wszystko, co wam przekazałem” (Mt 28, 19–20). W świetle tych słów dla prezbitera staje się jasne, że jest on przede wszystkim szafarzem, głównym podmiotem przepowiadania słowa Bożego. Całe życie prezbitera to ciągłe wsłuchiwanie się w głos Boga, aby poznać Jego wolę względem siebie i względem innych. By kapłan mógł skutecznie przepowiadać słowo Boże – na co zwraca uwagę *Verbum Domini* – musi się wyciszyć, zatrzymać, wyłączyć się z gwaru tego świata. Jeśli wsłuchuje się w głos Boga, wtedy będzie mógł skutecznie głosić Jego słowo.

Podczas niesporów w katedrze Notre-Dame Ojciec Święty Benedykt XVI skierował do wszystkich kapłanów apel, by więcej czasu poświęcali lekturze Pisma św. Powiedział: „Drodzy bracia kapłani, nie obawiajcie się poświęcać wiele czasu na lekturę Pisma, na medytację i modlitwę brewiarzową! Niemal niepostrzeżenie Słowo czytane i rozważane w Kościele oddziałuje na was i was przemienia. Jeżeli stanie się ono towarzyszem

⁴⁰ Sobór Watykański II, dekret *Presbyterorum ordinis*, 4.

⁴¹ Benedykt XVI, adhort. apost. *Verbum Domini*, 80.

⁴² Tamże, 94.

waszego życia, jako objawienie Bożej Mądrości będzie waszym doradcą w dobrem, waszą pociechą w troskach i w smutku (por. Mdr 8, 9)⁴³.

Tarnów

KS. ROBERT KANTOR

Słowa kluczowe

Przepowiadanie słowa Bożego, homilia, katecheza, liturgia godzin, duszpasterstwo biblijne

Summary

Presbyter as a person responsible for proclaiming God's Word in the light of the current Magisterium of the Church

Proclaiming God's Word is one of the most important tasks of the Church. God's Word is the gift to the whole Church. It is first of all the presbyters who take part in the forwarding of this Word. Proclamation of God's Word is the duty and the right stemming from accepted by them sacrament of ordination. Magisterium of the Church, especially Apostolic exhortation *Verbum Domini* dealing with God's Word in the life and mission of the Church, talks in several passages about issues connected with proclamation of this Word by presbyters. The papal document gives tips for the priests, relating to preaching sermons, praying with Liturgy of Hours, conducting services based on God's Word and relating to the value of silence, celebratory proclamation of God's Word in the church, biblical ministry, the place of God's Word in religious instructions and priest's life.

Keywords

Proclaiming God's Word, homily, catechesis, Liturgy of the Hours, biblical ministry

---

⁴³ Benedykt XVI, *Słowo Boże duszą apostołatu i życia kapłańskiego*, dz. cyt., s. 17.